

Osiguranje od profesionalne odgovornosti odvjetnika

Mikulić, Mia

Master's thesis / Diplomski rad

2023

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, Faculty of Law / Sveučilište u Zagrebu, Pravni fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:199:469660>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-08-15**

Repository / Repozitorij:

[Repository Faculty of Law University of Zagreb](#)

Sveučilište u Zagrebu
Pravni fakultet
Katedra za građansko pravo

Mia Mikulić

OSIGURANJE OD PROFESIONALNE ODGOVORNOSTI ODVJETNIKA

Mentorica: prof.dr.sc. Romana Matanovac Vučković

Diplomski rad

Zagreb, rujan 2023.

IZJAVA O AUTORSTVU DIPLOMSKOG RADA

Ja, Mia Mikulić, pod punom moralnom, materijalnom i kaznenom odgovornošću, izjavljujem da sam isključiva autorica diplomskog rada te da u radu nisu na nedozvoljeni način (bez pravilnog citiranja) korišteni dijelovi tuđih radova te da se prilikom izrade rada nisam koristila drugim izvorima do onih navedenih u radu.

Mia Mikulić
rujan, 2023. godine

Sažetak:

Profesionalna odgovornost tereti štetnika koji počini štetu prilikom obavljanja svoje profesionalne djelatnosti, a ne pridržavajući se pravila i običaja struke. Osiguranje od profesionalne odgovornosti odvjetnika kao obvezno uvedeno je Zakonom o odvjetništvu iz 1994. godine, a preduvjet je za upis odvjetnika u Hrvatsku odvjetničku komoru. Opći uvjeti za osiguranje od odgovornosti odvjetnika također su doneseni 1994. godine od strane Upravnog odbora Hrvatskog ureda za osiguranje, a u suradnji s Ministarstvom nadležnim za poslove pravosuđa i Hrvatskom odvjetničkom komorom. Odvjetnici su prilikom pružanja pravne pomoći dužni pridržavati se pravila Ustava Republike Hrvatske, zakonskih i podzakonskih propisa, Kodeksa odvjetničke etike, Statuta Hrvatske odvjetničke komore, prava Europske Unije, itd., a u slučaju nastanka štete njihovim strankama može doći do velikog financijskog tereta i nemogućnosti daljnjeg djelovanja i vođenja ureda. Kao zaštita postoji osiguranje od profesionalne odgovornosti. Odlukom iz listopada 2022. godine, ugovaratelj ovog osiguranja je Hrvatska odvjetnička komora i to za sve odvjetnike (fizičke osobe) u Republici Hrvatskoj kao osiguranike, a na minimalnu visinu od 106.178,24 EUR/800.000,00 kn. Uplatom premija od strane ugovaratelja osiguranja, osiguratelj se obvezuje na isplatu osigurnine u slučaju nastanka osiguranog rizika. Predmet ovog ugovora je zakonska odgovornost odvjetnika za štetu koju počini stranci pri obavljanju svoje profesionalne djelatnosti, ali ovim osiguranjem nisu pokrivene štete prouzročene namjerom ili grubom nepažnjom. Oštećenici svoje pravo na naknadu mogu ostvarivati izravno od osiguratelja, a u slučaju da je potrebno utvrđivati štetu ili visinu štete, tada se provodi postupak prilikom kojeg se zahtijeva suradnja osiguratelja i osiguranika. Odvjetnički vježbenici ne sklapaju ovaj ugovor, već su zaštićeni ugovorom o osiguranju od odgovornosti kojim je zaštićen njihov poslodavac, bilo odvjetnik, bilo odvjetničko društvo. Odvjetnička društva sama sklapaju svoje ugovore o osiguranju od odgovornosti odvjetnika i to za članove svog društva i to na minimalnu visinu od 1.194.505,27EUR/9.000,000 kn. U ovom radu detaljnije će se razraditi instut osiguranja od profesionalne odgovornosti odvjetnika, kao i materija vezana uz prava i obveze ugovaratelja osiguranja, osiguranika, osiguratelja i oštećenika te postupak ostvarivanja prava iz ovog ugovora. Također, prikazat će se koliko je osiguranje od odgovornosti odvjetnika korisno, kako odvjetnicima, tako i njihovim strankama.

Summary:

Professional liability is charged to the harmer who commits damage while performing his professional activity, and not following the rules and customs of the profession. Professional liability insurance for lawyers was introduced as mandatory by the 1994. Law on Advocacy, and it is a prerequisite for the registration of lawyers in the Croatian Bar Association. General Conditions for Lawyers' Liability Insurance were also adopted in 1994 by the Board of Directors of the Croatian Insurance Office, in cooperation with the Ministry responsible for Judicial Affairs and the Croatian Bar Association. When providing legal assistance, lawyers are obliged to comply with the rules of the Constitution of the Republic of Croatia, legal and by-laws, the Code of Lawyer Ethics, the Statute of the Croatian Bar Association, European Union law, etc., and in the event of damage to their clients, there may be a large financial burden and the impossibility of further operation and management of the office. As

protection, there is professional liability insurance. According to the decision of October 2022, the contracting party for this insurance is the Croatian Bar Association, for all lawyers (natural persons) in the Republic of Croatia as insured persons, for a minimum amount of 106,178.24 EUR/800,000.00 HRK. With the payment of premiums by the policyholder, the insurer undertakes to pay the insurance premium in the event of the occurrence of the insured risk. The subject of this contract is the lawyer's legal responsibility for damages committed by foreigners while performing their professional activities, but this insurance does not cover damages caused by intent or gross negligence. Injured persons can exercise their right to compensation directly from the insurer, and in case it is necessary to determine the damage or the amount of the damage, then a procedure is carried out that requires the cooperation of the insurer and the insured. Legal trainees do not enter into this contract, but are protected by a liability insurance contract that protects their employer, either the lawyer or the law firm. Law firms conclude their own contracts on insurance against the liability of lawyers for the members of their firm, at a minimum amount of EUR 1,194,505.27/9,000,000 HRK. In this paper, the professional liability insurance institute of lawyers will be elaborated in more detail, as well as the matter related to the rights and obligations of the policyholder, the insured, the insurer and the injured party and the procedure for exercising rights from this contract. Also, it will be shown how useful the lawyer's liability insurance is, both for lawyers and their clients.

SADRŽAJ

1. UVOD	1
2. ŠTETA I POPRAVLJANJE ŠTETE	2
2.1.VRSTE ODGOVORNOSTI ZA ŠTETU	2
2.2.POPRAVLJANJE ŠTETE	5
2.3.ODGOVORNOST ODVJETNIKA.....	7
3. ODNOS ODVJETNIKA I STRANKE	8
3.1.OSNIVANJE ODNOSA.....	8
3.2.OBVEZE I PRAVILA POSTUPANJA ODVJETNIKA.....	10
4. SUBJEKTI UGOVORA O OSIGURANJU OD PROFESIONALNE ODGOVORNOSTI ODVJETNIKA.....	13
5. PREDMET I SKLAPANJE UGOVORA O OSIGURANJU OD ODGOVORNOSTI ODVJETNIKA.....	14
6. ODVJETNIČKA DRUŠTVA	19
7. ODVJETNIČKI VJEŽBENICI.....	20
8. POSTUPAK OSTVARIVANJA PRAVA.....	21
9. ODLUKA HRVATSKE ODVJETNIČKE KOMORE OD 15. LISTOPADA 2022. GODINE.....	25
10.OSIGURAVAJUĆE KUĆE U REPUBLICI HRVATSKOJ.....	26
11.ZAKLJUČAK	27
12.LITERATURA.....	28

1. UVOD

Odvjetništvo je već u Ustavu Republike Hrvatske određeno kao samostalna i neovisna služba, koja svakome pruža pravnu pomoć.¹ Navedena odredba razrađena je u Zakonu o odvjetništvu.² Da bi odvjetništvo moglo samostalno i neovisno funkcionirati, potrebno je odrediti prava i obveze te zaštitu odvjetnicima i odvjetničkim društvima, ali i njihovim strankama. S obzirom na navedeno, ZO propisuje pravila postupanja te zabranjena ponašanja odvjetnika i odvjetničkih društava. Osim ZO-a, i drugi zakoni i podzakonski propisi, a koji će se, također, spominjati i/ili obrađivati u ovom radu, uređuju bilo odredbe o šteti i naknadi iste, bilo prava, obveze i pravila o postupanju odvjetnika. No, u slučaju da dođe do odgovornosti odvjetnika u postupanju, da bi stranke tih istih odvjetnika bile u mogućnosti ostvariti naknadu štete, propisano je obvezno osiguranje od profesionalne odgovornosti odvjetnika. Obvezno osiguranje od profesionalne odgovornosti odvjetnika pruža sigurnost i odvjetnicima te odvjetničkim društvima, ali i strankama kojima je potrebna pravna pomoć i zaštita. Kad ne bi postojala ovakva vrsta zaštite, točnije obvezatnost osiguranja od profesionalne odvjetničke odgovornosti, smanjilo bi se povjerenje u odvjetničku profesiju. Dakle, odvjetnici mogu obavljati svoj posao, a njihovi klijenti imaju potporu u slučaju da posao ne obave u skladu s pravilima struke. Još jedan način očuvanja neovisnosti i samostalnosti odvjetništva postiže se postojanjem i organizacijom Hrvatske odvjetničke komore, u koju se odvjetnici obvezno učlanjuju, a koja kao samostalno i neovisno tijelo brine kako o pravima i interesima odvjetnika, odvjetničkih ureda i društava, tako i o njihovim obvezama, djelovanju i očuvanju integriteta. Razradom instituta obveznog osiguranja od profesionalne odgovornosti, lakše će se dobiti uvid u važnost i korisnost istog.

Institut osiguranja od profesionalne odgovornosti odvjetnika prvi je put, kao obvezno osiguranje, uvedeno Zakonom o odvjetništvu iz 1994. godine.³ Bitno je napomenuti kako je osiguranje od odgovornosti odvjetnika postojalo i prije toga, no samo kao dobrovoljno.⁴ Opći uvjeti za osiguranje od odgovornosti odvjetnika doneseni su, također 1994. godine, na 27.

¹ Čl. 27. Ustava Republike Hrvatske NN 56/90, 135/97, 08/98, 113/00, 124/00, 28/01, 41/01, 55/01, 76/10, 85/10, 05/14

² Zakon o odvjetništvu NN 09/94, 117/08, 50/09, 75/09, 18/11, 126/21 (dalje u tekstu: ZO).

³ Zakon o odvjetništvu iz 1994. godine objavljen je u NN 09/94

⁴ Milošević, Marko, Mudrić, Mišo, Osiguranje profesionalne odgovornosti odvjetnika u hrvatskome pravu i prikaz novije poredbene sudske prakse, zbornik radova s međunarodne znanstveno-stručne konferencije Dani hrvatskog osiguranja 2015., str. 9.

sjednici održanoj 21. prosinca 1994. godine od strane Upravnog odbora Hrvatskog ureda za osiguranje u dogovoru s Ministarstvom nadležnim za poslove pravosuđa i Hrvatskom odvjetničkom komorom, a stupili su na snagu 1995. godine.⁵ Opći uvjeti vrlo su važni jer je njima detaljnije uređena materija oko ugovora o osiguranju od odgovornosti odvjetnika i postupka ostvarivanja prava oštećenika (Opći uvjeti, kao zaseban propis, razlikuju se od uvjeta osiguranja koje same osiguravajuće kuće, u skladu sa zakonom, propisuju kao autonomne). Međutim, važno je napomenuti kako se od njihovog donošenja nisu mijenjali. Ugovor o osiguranju od profesionalne odgovornosti odvjetnika jedan je od podvrsta ugovora o osiguranju. Cilj takvih ugovora zaštita je i ugovaratelja osiguranja, odnosno osiguranika, kao i zaštita stranaka, točnije oštećenika. Također, on je preduvjet za dobivanje statusa odvjetnika, odnosno za pravo na upis u imenik odvjetnika pri Hrvatskoj odvjetničkoj komori.⁶ Specifičnost ovog ugovora pokazuje i činjenica da pruža zaštitu dvjema stranama koje su potpuno suprotstavljene, tj. s jedne strane osobi osiguranika koji je istovremeno mogući štetnik u odnosu na drugu osobu kojoj se pruža zaštita, tj. osobi oštećenika, kojoj je osiguranik počinio štetu na osobi ili imovini.⁷

Tijekom povijesti razvijao se institut profesionalne odgovornosti, pa tako i što se tiče odvjetništva kao profesije. Profesionalna odgovornost odvjetnika za štetu i obveza naknade štete tereti one odvjetnike koji nisu djelovali u skladu s pravilima struke i po svom najboljem znanju, a bili su u mogućnosti.

2. ŠTETA I POPRAVLJANJE ŠTETE

2.1. VRSTE ODGOVORNOSTI ZA ŠTETU

Prvenstveno, opća pravila o šteti i naknadi štete, kao i o krivnji, propisani su Zakonom o obveznim odnosima,⁸ u glavi kojom su uređeni izvanugovorni odnosi, odjeljak o prouzročenju štete, počevši od čl. 1045., pa nadalje, ali se primjenjuju još neke odredbe sadržane u drugim dijelovima ZOO-a (npr. opći dio, ugovori, i sl.). Naime, ZOO već na početku, točnije u članku 8., propisuje načelo zabrane prouzročenja štete drugome, to jest određuje da je svatko dužan suzdržati se od postupka kojim se može drugome prouzročiti šteta (*neminem laedere*).

⁵ Hrabar, Igor, Posebnosti i nedorečenosti instituta osiguranja odvjetnika od odgovornosti, *Odvjetnik*, 5-6, 2018., str. 5., <https://www.yumpu.com/xx/document/read/37816549/1310-uvjeti-odgovornost-odvjetnika-hok-kelta> (dalje u tekstu: Opći uvjeti).

⁶ Čl. 48. ZO.

⁷ Barić, Željko, *Osiguranje od odgovornosti*, Diss, Karlovac University of Applied Sciences, Business Department, 2019., str. 42.

⁸ Zakon o obveznim odnosima NN 35/05, 41/08, 125/11, 78/15, 29/18, 126/21, 114/22, 156/22 (dalje u tekstu: ZOO).

Odgovornost za štetu je takav obveznopravni odnos u kojem je jedna strana dužna popraviti prouzročenu štetu drugoj strani, a druga je strana ovlaštena zahtijevati takav popravak.⁹ ZOO i definira štetu, pa propisuje da je šteta umanjenje nečije imovine (obična šteta, *damnum emergens*), sprječavanje njezina povećanja (izmakla korist, *lucrum cessans*) i povreda prava osobnosti (neimovinska šteta).¹⁰ Pretpostavke potrebne za postojanje odgovornosti za štetu su: štetnik i oštećenik, štetna radnja, šteta, uzročna veza (kauzalni nesus) i protupravnost. Što se tiče protupravnosti, ona može biti objektivna i subjektivna. Protupravnost je objektivna kada se štetna radnja protivi nekoj pozitivnopravnoj odredbi, pravilu, a subjektivna protupravnost označava krivnju štetnika.¹¹ Štetna radnja štetnika je svaka činidba (*commissum*) ili propust (*omissio*) štetnika koji uzrokuje štetu na strani oštećenika.¹²

U pravnoj teoriji postoje u pravilu tri mogućnosti odnosa štetnika prema šteti, a to su *casus* (slučaj bez mogućnosti anticipiranja štete), *culpa* (nepažnja s mogućnošću anticipiranja štete) i *dolus* (namjera). ZOO-om je određeno da krivnja postoji kad je štetnik prouzročio štetu namjerno ili nepažnjom,¹³ dakle, za *casus* se ne odgovara jer nema niti krivnje. Što se tiče nepažnje (*culpe*), radi se o počinjenju štete pri kojem počinitelj nije želio te nije predvidio posljedicu, ali je mogao predvidjeti da je pridao dužnu pažnju. Ukratko, nepažnja bi bila nemarnost, nebriga. Najviša i najjača razina *culpe* je *culpa lata*, točnije nepažnja pri kojoj štetnik nije uložio ni najmanju razinu dužne pažnje, koju bi uložio i prosječan čovjek. Štoviše, izjednačena je s *dolusom* (*culpa lata dolo equiparatur, culpa lata dolo proxima*) te se za nju uvijek odgovara. Niža razina *culpe* je *culpa levis*, koja postoji u dva oblika. Prvi oblik je *culpa levis in abstracto*, točnije obična nepažnja u apstraktnom smislu, koja se označava kao nemarnost određena apstraktnim mjerilom, a ono je dobri domaćin, dobri gospodarstvenik, odnosno profesionalac. Primjer za to bio bi odvjetnik na strani tužitelja koji bi bez opravdanja propustio dolazak na ročište, pa samim time prouzročio povlačenje tužbe, posljedično i štetu stranci. S obzirom da dobri gospodarstvenik, profesionalac, zna da bi propuštanjem ročišta prouzrokovao neželjeno povlačenje tužbe, tada bi odvjetnik, uzimanjem takvog mjerila, odgovarao za štetu. Drugi oblik je *culpa levis in concreto*, a mjerilo je pridavanje pažnje u vlastitim poslovima te se uspoređuje s onom u poslovima i odnosima s trećim osobama. Dakle, uspoređuje se pažnja koju osoba daje vodeći vlastite poslove s onom koju daje vodeći tuđe.

⁹ Klarić, Petar, Vedriš, Martin, Građansko pravo, 2008., str. 583.

¹⁰ Čl. 1046. ZOO.

¹¹ Klarić, Vedriš, Op.cit. u bilj. 9., str. 584.

¹² Vojković, Hrvoje, Obvezno osiguranje od odgovornosti iz odvjetničke djelatnosti, Hrvatska pravna revija, 2008., str. 45.

¹³ Čl. 1049. ZOO.

Međutim, *culpa levis in concreto* je iznimka te se ne primjenjuje u slučaju odvjetničke odgovornosti. *Culpa levis in abstracto* vrlo je važna u odvjetničkoj profesiji s obzirom da je ZO-om određeno kako odvjetnici stranke zastupaju po svom najboljem znanju i na način koji je najbolji za njih.¹⁴ Slijedom navedenog, ukoliko bi se, u konkretnoj situaciji, došlo do zaključka da odvjetnik nije provodio zastupanje u najboljem interesu stranke, bio bi odgovoran te obvezan naknaditi štetu. *Argumentum a contrario*, ukoliko bi se ustanovilo da je odvjetnik zastupao stranku u njezinom najboljem interesu, došlo bi do oslobođenja odgovornosti te, iako bi šteta za stranku nastala, ne bi postojala obveza naknade iste.

Postoji i posebna vrsta odgovornosti, a to je odgovornost za drugoga, a što bi, primjerice, bila odgovornost poslodavca za štetu koju prouzroči zaposlenik.¹⁵ Za štetu koju zaposlenik u radu ili u svezi s radom prouzroči trećoj osobi odgovara poslodavac kod kojega je radnik radio u trenutku prouzročenja štete, osim ako dokaže da su postojali razlozi koji isključuju odgovornost zaposlenika.¹⁶ Odvjetnici koji zapošljavaju odvjetničke vježbenike, odgovaraju po ovoj razini odgovornosti u slučaju kada spomenuti odvjetnički vježbenici uzrokuju štetu (v. *infra*). Važno je napomenuti kako odvjetnici koji zapošljavaju druge odvjetnike ne odgovaraju po ovoj vrsti odgovornosti s obzirom da su svi odvjetnici dužni sklopiti ugovor o osiguranju od odgovornosti odvjetnika, pa tako i oni zaposleni kod drugog odvjetnika kao poslodavca. U stavku 2. članka 1061. ZOO-a određeno je kako oštećenik može zahtijevati naknadu štete isključivo od poslodavca, a od zaposlenika samo ako je zaposlenik štetu počinio namjerno. I ostale odredbe članka 1061., a koji uređuje ovu materiju, primjenjuju se na odvjetnike i odvjetničke vježbenike kao njihove zaposlenike, a jednako uređenje nalazimo i u ZO-u, a o čemu će više biti riječi.¹⁷ Odgovornost za drugoga prisutna je i u situacijama kada osoba bira pomoćnika, suradnika ili namještenika, pa odgovara i naknađuje štete nastale nesposobnošću izabраниh osoba. Primjerice, kada odvjetnici zamjeničkom punomoći delegiraju svoju ovlast zastupanja na kolegu odvjetnika, pa taj isti ovlaštenu kolega prouzroči štetu, odgovarat će onaj koji je ovlast dao.¹⁸

Kada govorimo o *dolusu*, govorimo o najvišoj razini odgovornosti koja podrazumijeva obaveznu naknadu štete. *Dolus* je svjesno i namjerno uzrokovanje, odnosno nanošenje štete tijekom kojeg štetnik zna što radi i koje posljedice će izazvati, a i dalje ustraje u tome. Za ovakav

¹⁴ Čl. 7., st. 2. Zakona o odvjetništvu NN 09/94, 117/08, 50/09, 75/09, 18/11, 126/21.

¹⁵ U rimskom pravu se naziva i *culpa in eligendo*.

¹⁶ Čl. 1061., st. 1. ZOO.

¹⁷ V. pod naslovom „Odvjetnički vježbenici“

¹⁸ Čl. 767., st. 2. ZOO-a.

oblik štete se uvijek odgovara (*dolus semper praestatur*). U navedenoj situaciji, odvjetnik bi, osim što bi bio obvezan na naknadu štete, također, odgovarao disciplinski i to za teže povrede disciplinske odgovornosti. Važno je napomenuti kako se predmnijeva obična nepažnja (*culpa levis in abstracto*), što znači da se predmnijeva i da je štetnik kriv, pa je tako teret dokazivanja na štetniku da nije došlo do štete njegovom krivnjom, već da je postupao s dužnjom pažnjom. Što se tiče tereta dokazivanja oštećene stranke, ona je dužna dokazati štetu, protupravnost (povreda pravnog pravila pozitivnog pravnog poretka), štetnu radnju (činjenje ili propuštanje) i vezu između prve dvije (kauzalni neksus),¹⁹ a također i postupanje oštećenika s namjerom ili krajnjom nepažnjom ukoliko to tvrdi. Ono što je specifično kod ovakve odgovornosti je činjenica da oštećeni mora dokazati da bi dobio određeni spor da odvjetnik nije postupao onako kako je postupao. Takvim uređenjem stavlja se veliki teret na oštećenu stranku, pa joj se olakšava na način da sud koji odlučuje o odgovornosti odvjetnika, također odlučuje o tome kako bi prvotna parnica završila („spor unutar spora“), ali po objektivnim kriterijima.²⁰ Dakle, ne analizira se prvotni postupak kao po žalbi. Potrebno je shvatiti kako odvjetnik samom činjenicom pogrešnog postupanja ili propusta neće automatizmom odgovarati za štetu, već je potrebna realizirana šteta koju je stranka pretrpjela. Ovakav oblik odgovornosti dopušta samo subjektivnu odgovornost,²¹ što bi značilo da oštećena stranka ne može tražiti naknadu štete iz same činjenice njenog postojanja, već treba postojati krivnja štetnika. Primjerice, ukoliko odvjetnik podnese tužbu iako je za njegovu stranku nastupila zastara, za istu neće nastati šteta ukoliko tuženik ne istakne prigovor zastare, pa samim time sud može odlučiti u korist tužitelja.²²

2.2. POPRAVLJANJE ŠTETE

Kada govorimo o popravljanju štete, tada se razumijeva uklanjanje, naknađivanje ili ublažavanje štetnih posljedica koje su nastupile zbog određene štetne radnje.²³ Potrebno je spomenuti i članak 1085. ZOO-a, a koji uređuje popravljanje štete i to na način da se prvenstveno uspostavi stanje koje je bilo prije nastanka štete, a ako to nije djelomično ili u potpunosti moguće, određuje se naknada u novcu. Navedenom odredbom oštećenik (stranka) upoznata je sa svojim pravom i načinom ostvarenja istog. Važno je napomenuti da će se, kao i pri svakoj naknadi štete, umanjiti, eventualno i ukloniti, visina, odnosno obveza naknade štete ukoliko je oštećenik pridonio, pristao na ili, pak, namjerno počinio štetu, a sve kako bi

¹⁹ Marković, Sanja, Profesionalna odgovornost odvjetnika i naknada štete, Informator, (2011), 5957, str. 430.

²⁰ Petrić, Silvija, O građanskopravnoj odgovornosti odvjetnika, Odvjetnik: glasilo, časopis Hrvatske odvjetničke komore, 1-2 (2002.); str. 52.

²¹ Marković, op.cit. u bilj. 19., str. 431.

²² Sud ne pazi na zastaru po službenoj dužnosti (*ex officio*).

²³ Klarić, Vedriš, op.cit. u bilj. 9., str. 627.

zloupotrijebio pravo koje mu pripada.²⁴ Osim toga, štetnik se oslobađa odgovornosti i u nekim drugim situacijama, primjerice kada je za oštećenika nastala određena dobit (*compensatio lucri cum damno*) ili kada se radi o višoj sili (izvanredni vanjski događaj koji se nije mogao predvidjeti, spriječiti, otkloniti ili izbjeći).²⁵ Situacija više sile češća je pojava kod odvjetničkog zastupanja (za razliku od krajnje nužde i nužne obrane) i to po samoj logici stvari, s obzirom da se pružaju intelektualne usluge. Primjerice, odvjetnik koji je zbog problema sa zdravljem ili sudjelovanjem u prometnoj nesreći zakasnio na ročište, pa prouzročio štetu stranci, neće odgovarati za štetu. Osim toga, pruža se mogućnost tzv. povrata u prijašnje stanje,²⁶ a koji omogućuje poduzimanje određenih propuštenih radnji, ukoliko iste nisu poduzete iz opravdanih razloga. Hrvatsko pravo također pruža mogućnost ograničenja ili isključenja ugovorne odgovornosti, ali i njezino proširenje.²⁷ Tako se daje mogućnost stranci da s odvjetnikom ugovori isključenje odgovornosti za sve razine krivnje osim za kranju nepažnju i namjeru,²⁸ ali se, također, dopušta ograničenje visine štete koju je odvjetnik dužan naknaditi. U potonjem slučaju najviši iznos ne smije biti nesrazmjernan s počinjenom štetom.²⁹

Jedna od temeljnih razlika ugovorne i izvanugovorne odgovornosti vidi se u opsegu naknade štete. Naime, kod ugovorne odgovornosti u pravilu se naknađuje tzv. predvidiva šteta koju je mogao predvidjeti, spriječiti, otkloniti ili izbjeći zbog vanjskih, izvanrednih i nepredvidivih okolnosti nastalih poslije sklapanja ugovora,³⁰ dok se kod izvanugovorne odgovornosti naknađuje šire, točnije potpuno se pokriva šteta. Glavni cilj postojanja odvjetničke odgovornosti i naknade štete u slučaju da ista postoji, nije naknada štete stranci koja je izgubila u nekom sporu. Ukoliko stranci po zakonu ne pripada određeno pravo, tako nije na odvjetniku da joj ga omogući, već je cilj da odvjetnik uz sva moguća i dostupna sredstva pokuša omogućiti stranci određeno pravo za koje ona smatra da joj pripada, pa ako u tome s razlogom ne uspije, stranka nema pravo potraživati naknadu štete. Sukladno navedenom radi se o tzv. odvjetničkoj obvezi sredstva, a ne o tzv. odvjetničkoj obvezi rezultata.³¹ Odvjetnička odgovornost nastaje ne samo poduzimanjem pogrešnih radnji ili pogrešnim poduzimanjem dopuštenih radnji, već i nepoduzimanjem istih. Primjerice, ukoliko odvjetnik sastavi ugovor

²⁴ Čl. 1054. ZOO.

²⁵ Klarić, Vedriš, op.cit. u bilj. 9., 2008.

²⁶ Čl. 117. Zakona o parničnom postupku SL SFRJ 4/77, 36/77, 6/80, 36/80, 43/82, 69/82, 58/84, 74/87, 57/89, 20/90, 27/90, 35/91, i NN 53/91, 91/92, 58/93, 112/99, 88/01, 117/03, 88/05, 02/07, 84/08, 96/08, 123/08, 57/11, 148/11, 25/13, 89/14, 70/19, 80/22, 114/22.

²⁷ Čl. 344. i čl. 345. ZOO.

²⁸ Čl. 345., st. 1. ZOO.

²⁹ Čl. 345., st. 3. ZOO.

³⁰ Čl. 343. ZOO.

³¹ Petrić, op.cit. u bilj. 20., str. 47.

koji je stranka zatražila, a isti se proglasi ništavim, pa stranka pretrpi štetu, nastupit će obveza naknade iste. S druge strane, ukoliko odvjetnik propusti u određenom roku poduzeti neku radnju ili ne istakne prigovor zastare, pa za stranku nastane šteta, opet će je morati nadoknaditi.

2.3. ODGOVORNOST ODVJETNIKA

Specifičnost građanskopravne odgovornosti odvjetnika je ta što spada u grupu tzv. profesionalnih odgovornosti.³² Ovakva vrsta odgovornosti također obuhvaća i profesije poput javnih bilježnika, arhitekata, liječnika, računovođa, itd. Važno je istaknuti kako, iako je odnos odvjetnika i stranke (u većini slučajeva) ugovorni, ova odgovornost uređena je ZOO-om i u dijelu koji se odnosi na ugovornu, ali i izvanugovornu (deliktну) odgovornost. Za oštećenu stranku ovo predstavlja širu mogućnost ostvarivanja naknade štete u slučaju kada ugovorni odnos ne postoji. Kada je u sklopljen ugovor odvjetnika i stranke, odvjetnik može odgovarati po principu predugovorne, ali i poslijeugovorne odgovornosti.³³ Predugovorna odgovornost nastupila bi u slučaju kada bi, primjerice, nepravovremeno odbijanje zastupanja dovelo do proteka roka zastare.³⁴ S druge strane, poslijeugovorna odgovornost nastaje u situaciji kada je odvjetnik otkazao punomoć stranci, ali ne nastavi brinuti o njezinim pravima i interesima sljedećih 30 dana od otkaza, iako je dužan tako postupiti (u principu se radi o zakonskoj odgovornosti). Također, sama opća odredba ZOO-a, a koja zabranjuje prouzrokovanje štete naglašava sigurnost koja se pruža. Osim toga, potrebno je naglasiti i važnost trećih osoba, a one nisu u ugovornom odnosu s odvjetnikom u pitanju jer u toj situaciji također dolazi do izvanugovorne odgovornosti. S jedne strane, odvjetnik koji zastupa jednog bračnog druga u brakorazvodnoj parnici mora brinuti i o interesima njihovog zajedničkog malodobnog djeteta te paziti da mu ne nanese štetu. S druge strane, odvjetnik ne smije bilo kakvim izjavama ili načinom ponašanja povrijediti čast i ugled treće osobe. ZO-om detaljno je uređena odvjetnička struka, pa tako i prava i obveze odvjetnika, odvjetničkih društava i zajedničkih odvjetničkih ureda, ali i odvjetničkih vježbenika. Osim što odvjetnici odgovaraju za propuste u vođenju spora, zastupanju, sastavljanju isprava, podnesaka i ugovora, oni odgovaraju i za povrede ZO-a. Primjer obveze iz ZO-a je dužnost svih odvjetnika čuvati kao tajnu sve što su saznali u obavljanju posla, pa, samim time, prekrši li odvjetnik tu obvezu, morat će stranci nadoknaditi štetu. Još jedan primjer koji pronalazimo u drugim zakonima je primjer iz Zakona o parničnom

³² Odgovornost vezana uz profesionalno obavljanje neke (gospodarske) djelatnosti.

³³ Milošević, Mudrić, op.cit. u bilj. 4., str. 14.-15.

³⁴ Milošević, Mudrić, op.cit. u bilj. 4., str. 14.

postupku³⁵ kojim je propisana obveza tuženika da podnese odgovor na tužbu u roku koji odredi sud, a, ukoliko isti ne podnese u navedenom roku, sud će donijeti presudu zbog ogluhe.³⁶ Dakle, tuženik čiji punomoćnik ne postupi po nalogu suda te, posljedično, izgubi u parnici, ostvaruje pravo na naknadu štete.

3. ODNOS ODVJETNIKA I STRANKE

3.1. OSNIVANJE ODNOSA

Stranke, davanjem punomoći odvjetnicima uspostavljaju ugovorni odnos kojim ih ovlašćuju na zastupanje. U principu, radi se o ugovoru o nalogu. Prema pravnoj teoriji, ugovorom o nalogu nalogoprimac (mandatar) se obvezuje i ujedno ovlašćuje poduzimati određene poslove za račun nalogodavca (mandanta).³⁷ ZOO-om, počevši od članka 763., uređen je ugovor o nalogu te navedeni članak u stavku 1. daje definiciju ugovora, a koja je istovrijedna gore navedenoj (obvezuje se i ovlašćuje nalogoprimac poduzimati za račun nalogodavca određene poslove). Važno je napomenuti kako inače nalogoprimac nije obvezan sklopiti ugovor o nalogu s nalogodavcem, no ta sloboda ne daje se odvjetnicima. Naprotiv, odvjetnici su dužni sklopiti ugovor i pružiti pomoć stranci, osim u zakonom određenim slučajevima.³⁸ Što se tiče samog ugovora, radi se o dvostranom pravnom poslu koji je većinom naplatan ukoliko se ne ugovori drukčije.³⁹ Potonja mogućnost besplatnog ugovaranja ne postoji kada se ugovor sklapa između odvjetnika i njegove stranke jer su odvjetnici dužni naplatiti svoju uslugu. U ovim dvjema situacijama jasno se vidi razlika u uređenju općeg i posebnog propisa. Jedina iznimka postoji kod pružanja besplatne pravne pomoći žrtvama domovinskog rata i socijalno ugroženim osobama, a kada to odredi Hrvatska odvjetnička komora.⁴⁰ Također, karakteristike ovog ugovora su neformalnost i konsenzualnost,⁴¹ a što bi značilo da je ugovor sklopljen samim očitovanjem volje, neovisno je li u pisanom obliku, ali ovo nije slučaj kod odvjetničkog zastupanja.

³⁵ Zakon o parničnom postupku SL SFRJ 4/77, 36/77, 6/80, 36/80, 43/82, 69/82, 58/84, 74/87, 57/89, 20/90, 27/90, 35/91, i NN 53/91, 91/92, 58/93, 112/99, 88/01, 117/03, 88/05, 02/07, 84/08, 96/08, 123/08, 57/11, 148/11, 25/13, 89/14, 70/19, 80/22, 114/22 (dalje u tekstu: ZPP).

³⁶ Čl. 284., st. 1. ZPP.

³⁷ Klarić, Vedriš, op.cit. u bilj. 9., str. 554.

³⁸ V. *supra*

³⁹ Čl. 763., st. 2. ZOO.

⁴⁰ Čl. 21. ZO.

⁴¹ Klarić, Vedriš, op.cit. u bilj. 9., str. 555.

Člankom 765. ZOO-a određene su obveze nalogoprimca (u ovom slučaju odvjetnika) te se, u suštini, određuje kako je nalogoprimac dužan postupati po uputama, i brineći o interesima nalogodavca, i to pažnjom dobrog gospodarstvenika, zatim upozoriti nalogodavca na moguće štetnosti poduzimanja pojedinih poslova te, u slučaju nedostatka uputa nalogodavca, postupati kako bi postupao za svoj račun, a također, sa spomenutom pažnjom dobrog gospodarstvenika. Međutim, odvjetnici nisu dužni postupati po uputama svojih klijenata, a osim ovog apstraktnog mjerila dobrog gospodarstvenika, odvjetnici su pravnu pomoć družni pružati i sukladno Ustavu i zakonima Republike Hrvatske te savjesno i u skladu s općim aktima Hrvatske odvjetničke komore te Kodeksu odvjetničke etike. Zakon propisuje i nepostupanje nalogoprimca po navedenim uputama, a u tom slučaju, isti je dužan naknaditi štetu.⁴² Ovakvo uređenje, naravno, ima i svoje iznimke. Naime, kada se nalogoprimac nađe u hitnim situacijama, a ne može zatražiti upute od nalogodavca, dužan je postupiti po svom najboljem znanju i brineći o interesima nalogodavca.⁴³ Ukoliko, u takvoj situaciji, ishod ne bude najbolji za nalogodavca, nalogoprimac ipak neće odgovarati za štetu jer je postupao s dužnom pažnjom. Odvjetnici se u svojoj profesiji često nalaze u situacijama kada moraju hitno odlučiti što je najbolje za njihovu stranku (npr. odlučiti hoće li nastaviti voditi spor ili povući tužbu), pa je ovakvo rješenje vrlo bitno za njihovu zaštitu. Neovisno kakve naravi su upute nalogodavca (imperativne, fakultativne ili indikativne),⁴⁴ obveza postupanja u najboljem interesu mandanta i s pažnjom dobrom gospodarstvenika uvijek je prisutna, i općenito, i kod odvjetničkog zastupanja.

Nadalje, ZOO-om dopušta se zamjena nalogoprimca te su određeni uvjeti i opseg zamjene,⁴⁵ a navedeno se, u konkretnom slučaju, odnosi na odvjetničke vježbenike i druge odvjetnike te ovdje dolazi do, već spomenute, odgovornosti za drugu osobu, zaposlenika, ali i odgovornost za upute za rad koje je nalogoprimac dao osobi koju je ovlastio da odradi posao umjesto njega.⁴⁶ Navedeno je uređeno i ZO-om u čl. 66., a o čemu će biti riječi poslije.⁴⁷ Naknada štete propisana je i u slučaju otkazivanja naloga, i to u neovrijeme, no bitno je napomenuti kako se nalogoprimac (u ovom slučaju odvjetnik) oslobađa naknade štete u slučaju da je imao opravdan razlog za takvo otkazivanje. U svakom slučaju, nalogoprimac je dužan, nakon otkazivanja naloga, za nalogodavca nastaviti voditi poslove koje ne trpe odgađanje, a dok nalogoprimac ne bude spreman preuzeti poslove (nije određen vremenski rok). S druge

⁴² Čl. 766. ZOO.

⁴³ Čl. 766., st. 1. ZOO.

⁴⁴ Klarić, Vedriš, op.cit. u bilj. 9., str. 555.

⁴⁵ Čl. 767. ZOO.

⁴⁶ U rimskom pravu nazivalo se *culpa in instruendo*.

⁴⁷ V. pod naslovom „Odvjetnički vježbenici“.

strane ZO-om je taj rok određen na trideset dana, a ZPP-om određen je na mjesec dana. Sukladno načelu pravne struke *lex specialis derogat legi generali*, primijenjivao bi se rok od mjesec dana⁴⁸ u parničnim postupcima, dok bi se, primjera radi u kaznenom postupku⁴⁹ primijenjivao rok od trideset dana, kako je određen ZO-om, a istekom kojeg bi obveza odvjetnika da vodi poslove stranke prestala. Osim navedenog, ZPP uređuje i širinu sadržaja punomoći za vođenje parnice, a čime se detaljnije razrađuje ugovor o nalogu. Stranka je ovlaštena odvjetniku dati apsolutnu punomoć ili mu točno odrediti ovlaštenja koja ima, odnosno nema. U svakom slučaju, odvjetnik joj je dužan naknaditi štetu u bilo kojem slučaju gore navedenog kršenja ugovora o nalogu/punomoći.

3.2. OBVEZE I PRAVILA POSTUPANJA ODVJETNIKA

ZO uređuje ustrojstvo i djelovanje odvjetništva kao neovisne i samostalne službe koja osigurava pružanje pravne pomoći fizičkim i pravnim osobama u ostvarivanju i zaštiti njihovih prava i pravnih interesa.⁵⁰ S obzirom na međuodnos odvjetnika, odvjetničkih društava, zajedničkih odvjetničkih ureda (u nastavku: odvjetnik i/ili odvjetnici) i odvjetničkih vježbenika sa strankama, a koji je uvelike uređen ovim Zakonom, to će se kršenje većine odredaba sanirati naknadom štete iz police osiguranja od odvjetničke odgovornosti. Neovisnost i samostalnost kao jedno od načela odvjetničke struke, štiti se osiguranjem od odvjetničke odgovornosti, ostavljajući prostora za greške koje bi, u suprotnom, mogle dovesti do financijske nemogućnosti vođenja ureda ili do gubitka odvjetničkog statusa. S druge strane, štiti se povjerenje i sigurnost u odvjetničku struku iz perspektive stranaka. Zakon, također, određuje postupanje odvjetnika u skladu s Ustavom Republike Hrvatske, zakonima, statutu, drugim općim aktima Komore te Kodeksu odvjetničke etike, što bi značilo da su dužni naknaditi štetu stranci i u slučaju kršenja odredaba, primjerice ZPP-a u slučaju zastupanja u građanskim postupcima, ali i posebnih zakona koji sadrže odredbe (Obiteljski zakon prilikom zastupanja u obiteljskim sporovima, Zakon o radu prilikom zastupanja u radnim sporovima, itd.), kao i, primjerice, nepridržavanja odredaba Zakona o kaznenom postupku prilikom zastupanja.

Člankom 7., stavkom 2. odvjetnicima se daje pravo i obveza diskrecijski postupati u korist vlastite stranke (naravno, u granicama zakona i ostalih ovlaštenja). Ovakva odredba povlači potrebu zaštite stranaka te je naglašena uloga osiguranja od odvjetničke odgovornosti. Člankom 3. propisane su ovlasti odvjetnika, točnije određeno je kako odvjetnici smiju pružati

⁴⁸ Tumačenjem se može doći do zaključka da će se rok od mjesec dana računati kalendarski, dakle po trideset ili trideset i jedan dan.

⁴⁹ Zakon o kaznenom postupku ne određuje rok.

⁵⁰ Čl. 1. ZO.

sve oblike pravne pomoći, a zatim je taksativno određeno na što se to osobito odnosi – davanje pravnih mišljenja, zastupanje stranaka, sastavljanje dokumenata, podnesaka, itd. Međutim, pružati pravnu pomoć nije samo ovlast, mogućnost odvjetnika, već je i njihova dužnost. Iako to ne proizlazi iz navedene odredbe, isto je sadržano u članku 9. Navedeni članak, u principu, određuje uskratu pravne pomoći, tj. situacije u kojima su odvjetnici dužni ili ovlašteni odbiti pružiti pravnu pomoć. Međutim, u stavku 1. istog članka izrijekom se propisuje dužnost pružanja pravne pomoći te se, tek nakon te dužnosti, određuju iznimke, tj. situacije u kojima je, kako je navedeno, ovlašten ili dužan uskratiti pravnu pomoć. U slučaju da odvjetnik neopravdano odbije pružiti pravnu pomoć, odgovarat će disciplinski, ali će odgovarati i za moguću štetu, ukoliko ista nastane te će se raditi o predugovornoj odgovornosti.⁵¹

S druge strane, situacije u kojima ZO⁵² zabranjuje pružanje pravne pomoći su, primjerice, situacija u kojoj je isti odvjetnik ili odvjetnik s kojim radi u istom redu postupao u istoj stvari ili zastupao protivnu stranku, drugi odvjetnik je zastupao protivnu stranku u istoj stvari, a ovaj je radio kao odvjetnički vježbenik, radio je u istom predmetu, s istim strankama, ali u drugom svojstvu (npr. kao sudac) te ZO ostavlja otvorenu klauzulu gdje dopušta druge slučajeve predviđene zakonom, statutom Komore te Kodeksom odvjetničke etike.⁵³ Stavkom 3. članka 9. određeno je kako odvjetnik kojem je Hrvatska odvjetnička komora odobrila pružanje specijalizirane pravne pomoći ima pravo uskratiti pružanje pravne pomoći koja nije u domeni te specijalizacije. Dakle, radi o dobrovoljnoj uskrati. Kada bi, u navedenim slučajevima, ipak došlo do pružanja pravne pomoći, odvjetnici imaju dužnost otkazivanja punomoći za zastupanje, no i nakon otkaza punomoći, imaju obvezu zastupati stranku sljedećih trideset dana kako bi otklonio štetu koja bi joj mogla nastati, a u suprotnom, naravno, odgovara za nastalu štetu. Primjeri obveza odvjetnika, a čijim bi kršenjem za stranku mogla nastati šteta, pa posljedično i obveza naknade te iste štete su: obveza čuvanja spisa najmanje deset godina po pravomoćnom okončanju postupka te obveza davanja svih dokumenata i spisa na zahtjev stranke, obveza obilježavanja podnesaka i isprava te stavljanje vlastitog pečata na iste, obveza čuvanja kao odvjetničke tajne svih informacija i podataka koje je saznao tijekom zastupanja, obveza zaključenja ugovora o nagradi prema uspjehu u postupku u imovinsko-pravnim stvarima, obveza predaje novčanih sredstava koje je naplatio i primio u ime stranke (uz određene iznimke), obveza obavijesti o namjeri promijene ili samoj promijeni sjedišta ureda i

⁵¹ V. *infra*

⁵² Čl. 9., st. 2. ZO.

⁵³ Čl. 9., st. 2. ZO.

pisarnice odvjetnika, obveza očuvanja samostalnosti i neovisnosti u radu odvjetnika te očuvanje ugleda profesije, kako u poslovnom, tako i u privatnom životu.⁵⁴⁵⁵

Odvjetnik je, baveći se svojom profesijom, dužan poznavati zakonska i podzakonska pravila (kako materijalna, tako i procesna), europsko pravo i presude Suda Europske unije, pravila struke, pratiti razvoj i izmijene sudske prakse, kao i stavove viših sudova te uložiti dužnu pažnju u obavljanju svih poslova. Što se tiče stranke, odvjetnik je dužan svoju stranku upozoriti na sve opcije i ishode pojedine situacije, pružiti joj sve potrebne informacije za donošenje pravilne odluke te ju savjetovati u njezinom najboljem interesu. Sukladno postupanju odvjetnika i njegovom poznavanju pravila struke i pravila postupanja, za stranku može nastati i imovinska, ali i neimovinska šteta, a koje su neovisne jedna o drugoj. Imovinska šteta, primjerice, bila bi gubitak određene svote novca, a radi nastupa roka zastare. Suprotno, neimovinska šteta označava povredu prava osobnosti, a kako je određeno u članku 19. ZOO-a. S obzirom da je, između ostalog, određeno kako neimovinsku štetu čini „...pravo na privatnost i osobnog i obiteljskog života...“⁵⁶ tako bi, primjerice odavanjem odvjetničke tajne, odvjetnik povrijedio pravo osobnosti svoje stranke, a koja bi, u tom slučaju, imala pravo na naknadu štete: „Odvjetnik je dužan čuvati kao tajnu sve ono što je prigodom pružanja pravne pomoći, osobito prigodom zastupanja ili obrane, saznao kao povjerljivo od svoje stranke ili na drugi način. Sam mora savjesno ocijeniti što stranka želi da bude sačuvano kao odvjetnička tajna.“⁵⁷ Člankom 30. Kodeska odvjetničke etike također je eksplicite propisana disciplinska odgovornost za vrijeme, ali i nakon pružanja pravne pomoći ukoliko bi za stranku mogla nastati šteta. Nadalje, odvjetnici su ovlaštene i dužni davati strankama pravne savjete, informacije i mišljenja, a isto tako su ovlaštene pred sudom iznositi mišljenje. Pružanje usluga davanja pravnog savjeta i mišljenja, moguće je ostvariti unutar punomoći koja daje šira ovlaštenja, kao i prije uspostavljanja ugovornog odnosa odvjetnika i stranke. No, u praksi je dužnost davanja pravnih savjeta i mišljenja najčešće usko povezana s drugim aspektima mandata, odnosno pojavljuje se kao akcesorna obveza u službi urednog izvršenja glavne obveze.⁵⁸ Ovdje, također, dolazimo do spomenutog instituta tzv. odvjetničke obveze sredstva⁵⁹ jer odvjetnik, pružajući savjet ili mišljenje, mora brinuti o pozitivnopravnoj materiji i onome što zaista može ostvariti, ili barem

⁵⁴ ZO.

⁵⁵ Opća načela Kodeksa odvjetničke etike NN 64/2007., 72/2008., 64/2018., 52/2021., 83/2021., 81/2022.

⁵⁶ Čl. 19., st. 2. ZOO.

⁵⁷ Čl. 26. Kodeksa odvjetničke etike.

⁵⁸ Petrić, Silvija, Odgovornost odvjetnika za savjet i mišljenje, Zbornik Pravnog fakulteta u Rijeci (1991) v. 31, br. 1, Suppl., 2010., str. 27.

⁵⁹ V. *supra*.

pomoći ostvarenju prava njegove stranke, no ne traži se da pruži mišljenje kojim će apsolutno ispuniti očekivanja njegove stranke u smislu ostvarenja cilja. Dakle, traži se dužna pažnja te dobra priprema kojima će se ostvariti najbolji mogući ishod, no ne i apsolutno ostvarenje (nepostojećeg) prava. Zakonske norme, naime ne nude nikakva detaljna rješenja,⁶⁰ pa bi se na ovu vrstu odgovornosti primijenjivali propisi o građanskopravnoj odgovornosti odvjetnika za štetu u vršenju profesionalne djelatnosti.

4. SUBJEKTI UGOVORA O OSIGURANJU OD PROFESIONALNE ODGOVORNOSTI ODVJETNIKA

ZOO uređuje ugovor o osiguranju te čini opći izvor navedenog ugovora, a definira ga kao ugovor kojim se osiguratelj obvezuje ugovaratelju osiguranja da će isplatiti osiguraniku ili korisniku osiguranja osigurninu ako nastane osigurani slučaj, a ugovaratelj se osiguranja obvezuje osiguratelju platiti premiju osiguranja.⁶¹ Ono što Zakon ne određuje i ne definira, iako ih spominje u navedenoj odredbi, su stranke ugovora i sudionici osiguranja. No, u uvodnim odredbama, Opći uvjeti daju definicije kojima omogućuju lakše snalaženje u dokumentu, pa tako definiraju stranke ugovora, korisnike osiguranja, treće osobe, odvjetničke vježbenike, kao i policu i premiju osiguranja. Dakle, osiguratelj je pravna osoba, koja je po Zakonu o osiguranju registrirana za obavljanje djelatnosti osiguranja u RH.⁶² Ugovaratelj osiguranja je osoba (pravna ili fizička) koja s osigurateljem sklopi ugovor o osiguranju.⁶³ Osiguranik je osoba (pravna ili fizička), koja obavlja odvjetničku djelatnost i kojoj pripadaju prava iz sklopljenog ugovora o osiguranju.⁶⁴ Stranke ugovora su osiguratelj (osiguravajuća kuća, pružatelj osiguranja) te ugovaratelj osiguranja (osoba koja sklapa ugovor s osiguravateljem). S druge strane, sudionici osiguranja su i stranke ugovora o osiguranju te osiguranik, tj. korisnik osiguranja. Međutim, ugovaratelj osiguranja i osiguranik mogu, ali i ne moraju biti ista osoba. Slijedom navedenog, ukoliko ugovaratelj ugovara osiguranje za svoj račun, ali i za svoje ime, on je, također, i osiguranik. Ukoliko ugovara osiguranje za svoj račun, ali u ime treće osobe, tada govorimo o ugovaratelju osiguranja i osiguraniku kao o dvjema različitim osobama. Potonju situaciju potrebno je odvojiti od situacije u kojoj ugovaratelj osiguranja sklapa ugovor u ime treće osobe.

⁶⁰ Petrić, op.cit. u bilj. 58., str. 40.

⁶¹ Čl. 921. ZOO.

⁶² Čl. 1., st. 1., t. 1. Općih uvjeta

⁶³ Čl. 1., st. 1., t. 2. Općih uvjeta

⁶⁴ Čl. 1., st. 1., t. 3. Općih uvjeta

U pravilu, pojam ugovaratelja osiguranja najčešće se koristi kod osiguranja za tuđi račun.⁶⁵ U tom slučaju, ugovaratelj odgovara osiguratelju za obveze, ali ga ne sklapa u svoje ime. Stavak 5. članka 44. ZO-a vrlo je bitan za trenutno uređenje hrvatskog osiguranja od odvjetničke odgovornosti. Naime, isti propisuje kako Hrvatska odvjetnička komora može, u svojstvu ugovaratelja osiguranja, preuzeti osiguranje od odgovornosti svih odvjetnika u Republici Hrvatskoj te će se, u tom slučaju, premija plaćati Komori. Hrvatska odvjetnička komora iskoristila je ovu mogućnost te je, Odlukom od 15. listopada 2022. godine⁶⁶ preuzela sva osiguranja od odvjetničke odgovornosti, a o čemu će biti više riječi.⁶⁷

Ugovaratelji osiguranja i osiguranici ugovora o osiguranju od profesionalne odgovornosti odvjetnika također su i odvjetnici iz država članica Europske unije, a koji žele odvjetničku profesiju obavljati i u Republici Hrvatskoj. ZO uređuje rad odvjetnika iz država članica Europske unije te utvrđuje njihova prava i obveze. Dakle, propisuje uvjete za njihovo djelovanje u Republici Hrvatskoj, način upisa i početka obavljanja odvjetničkih poslova, iznimke od određenih obveza, razloge za prestanak njihovog obavljanja itd., a u principu ih, što se tiče vrste i opsega poslova, izjednačava s odvjetnicima iz Republike Hrvatske. S obzirom da je cilj inkorporacija i omogućavanje djelovanja ovih odvjetnika, tako ih se što više nastoji izjednačiti s odvjetnicima iz Republike Hrvatske, pa je samim time i njima propisana obveza sklapanja ugovora o osiguranju od odvjetničke odgovornosti. Međutim, postoji i iznimka od sklapanja ovog ugovora za odvjetnike iz država članica Europske unije. Naime, oni nisu dužni sklopiti navedeni ugovor, odnosno djelomično ih se ili u cijelosti oslobađa od te obveze u slučaju kada je u svojoj matičnoj državi u cijelosti ili djelomično istovrijedno osiguran glede uvjeta i opsega pokriva osiguranja.⁶⁸

5. PREDMET I SKLAPANJE UGOVORA O OSIGURANJU OD ODGOVORNOSTI ODVJETNIKA

Kod osiguranja profesionalne odgovornosti predmet osiguranja je građanskopravna ugovorna odgovornost osiguranika za štetu koja oštećeniku nastane zbog neispunjenja,

⁶⁵ Belanić, Loris, Osiguranje od odgovornosti odvjetnika, Zbornik Pravnog fakulteta u Rijeci (1991) v. 31, br. 1, Suppl., str. 270.

⁶⁶ Hrvatska odvjetnička komora, <https://www.hok-cba.hr/hok/hrvatska-odvjetnicka-komora-donijela-odluku-o-ugovaranju-kolektivnog-osiguranja-od-odgovornosti-za-stetu-za-sve-odvjetnike-u-rh/>, 15. listopada 2022. godine.

⁶⁷ V. pod naslovom „Odluka Hrvatske odvjetničke komore od 15. listopada 2022. godine“.

⁶⁸ Čl. 36.b, st. 3. ZO.

djelomičnog ispunjenja ili zakašnjenja u ispunjenju ugovorne obveze, a kad je osiguranik dužan u ispunjavanju obveze iz profesionalne djelatnosti postupati s povećanom pažnjom, prema pravilima struke i običajima (pažnja dobrog stručnjaka).⁶⁹ Dakle štiti se svaki pojedinačno određeni propušteni oblik pravne zaštite ili učinjena pogreška (davanje pravnih savjeta, sastavljanje ugovora, isprava, tužbi, žalbi, prijedloga, zahtjeva, molbi, izvanrednih pravnih lijekova, zastupanje stranaka).

Daljnjom razradom uređeno je sklapanje ugovora te prava i obveze ugovornih stranaka. Ugovor je sklopljen bilo u trenutku prihvaćanja ponude, bilo u trenutku potpisivanja police osiguranja.⁷⁰ Potpisivanje ili ispostavljanje (predaja) police o osiguranju ili neke druge isprave o osiguranju nije zakonski uvjet valjanosti i nastanka ugovora o osiguranju imovine (pa tako i ugovor o osiguranju od odgovornosti).⁷¹ Međutim, postoje još dva specifična načina sklapanja ugovora. Prva situacija je postavljanje ponude od strane ugovaratelja osiguranja. Naime, ukoliko ugovaratelj osiguranja pisano ponudi osiguravatelju sklapanje ugovora, a ista se ne protivi uvjetima osiguravatelja, ugovor se smatra sklopljenim već u trenutku primitka ponude. U ostalim slučajevima, ponuda obvezuje ponuditelja u roku od 8 dana te je ugovor sklopljen bilo izričitim, bilo konkludentim prihvatom od strane osiguravatelja. Dakle, potrebno je izričito odbijanje ponude da ugovor ne bi bio sklopljen. Važno je napomenuti kako u ponudi mora biti jasno izražena namjera da se sklopi ugovor (*animus contrahendi*).⁷² Druga specifičnost sklapanja ugovora je samoinicijativno plaćanje premije, a prema uvjetima osiguranja. Premija, točnije njeno plaćanje, jedan je od bitnih sastojaka ugovora o osiguranju, a početak plaćanja može se odrediti u vrijeme sklapanja ili nakon sklapanja ugovora. Uplatom prve premije, nastupa i obveza isplate osigurarine od strane osiguravatelja. No, u slučaju neplaćanja dospjele premije, osiguratelj ima pravo preporučenim pismom obavijestiti ugovaratelja osiguranja o neplaćanju, a istekom roka od minimalno trideset dana, ugovor o osiguranju prestaje *ex lege*. Važno je napomenuti kako rok od trideset dana ne može početi teći prije tridesetog dana od dana dospjelosti. Svakako, ugovor *ex lege* prestaje i nakon roka od godinu dana od dospjelosti, a neplaćanja premije.⁷³ Važno je napomenuti kako je ZO-om određeno kako se odvjetniku neplaćanjem premije 3 mjeseca uzastopno, suspendira pravo na obavljanje odvjetničke profesije do isplate svih dugovanih premija. Ovdje se vidi stroža odredba u odnosu na opće uređenje, što je i opravdano s obzirom da se odvjetnik ne može upisati u Hrvatsku odvjetničku

⁶⁹ Marković, op.cit. u bilj. 19., str. 430.

⁷⁰ Čl. 925. ZOO.

⁷¹ Belanić, op.cit. u bilj. 64., str. 269.

⁷² Klarić, Vedriš, op.cit. u bilj. 9., str. 403.

⁷³ Čl. 937. ZOO.

komoru, niti baviti odvjetništvom bez sklopljene police osiguranja od odgovornosti odvjetnika. S druge strane, što se tiče osigurarine, drugog bitnog sastojka ovog ugovora, osiguratelj ju je dužan isplatiti u slučaju nastanka štete, bilo slučajno, bilo krivnjom ugovaratelja osiguranja, odnosno osiguranika, i to u roku od četrnaest, odnosno trideset dana ovisno o tome je li potrebno utvrđivati postojanje osiguranikove obveze ili, pak, visinu iste. Ukoliko se iznos ne utvrdi u navedenim rokovima, osiguratelj je obvezan na isplatu nespornog dijela osigurarine, a u slučaju bilo kakvog zakašnjenja, duguje i zakonske zatezne kamate. Također, osiguratelj isplaćuje osigurarinu i kada se utvrdi da je štetu počinila osoba za koju osiguranik odgovara, a što bi se, u ovom slučaju, odnosilo ne samo na odvjetničke vježbenike, kao njihove zaposlenike, već i na druge odvjetnike i njihove odvjetničke vježbenike, a koje je osiguranik opunomoćio na zamjenu (zamjenička punomoć). Naprotiv, obveza isplate ne postoji u slučaju namjerno ili prijevarno počinjene štete te je Zakonom zabranjeno ugovaranje suprotne odredbe, a u slučaju da se i ugovori, ista će biti ništetna.⁷⁴ Naravno, spomenuto uređenje služi zabranama zloupotrebe osiguranja, ali i nemarnim ponašanjem i obavljanjem posla.

ZO-om omogućeno je ugovaranje uvjeta na način da odvjetnik snosi trošak naknade štete do određene visine iste, a sve iznad tog ugovorenog iznosa snosi osiguravatelj.⁷⁵ Dakle, navedena odredba pruža mogućnost ugovaranja tzv. franšize,⁷⁶ a određeni su i minimalni iznosi na koje su odvjetnici i odvjetnička društva dužna sklapati ugovore o osiguranju od odgovornosti. Što se tiče samostalnih odvjetnika i odvjetnika u zajedničkim odvjetničkim uredima, najniži iznos za koji moraju sklopiti ugovor o osiguranju iznosi 800.000,00 kuna/106.178,24 EUR-a po osiguranom slučaju bez ograničenja broja slučajeva. Što se tiče odvjetničkih društava, a koji sklapaju ugovore u ime samog društva, neovisno o ugovorima pojedinih odvjetnika zaposlenih u istom društvu, najniži iznos za koji oni moraju sklopiti ugovore o osiguranju iznosi 9.000.000,00 kuna/1.194.505,27 EUR-a po osiguranom slučaju, također bez ograničenja broja slučajeva.⁷⁷ U svakom slučaju, Hrvatska odvjetnička komora ima pravo izmijeniti navedene najniže iznose u slučaju da dođe do promjene okolnosti koje utječu na visinu istih, a što čini delegaciju ovlasti zakonodavca.

Što se tiče Općih uvjeta, oni određuju kako je predmet osiguranja, kako i samo ime nalaže, odgovornost odvjetnika za štetu, koju prouzroči trećim osobama, obavljanjem

⁷⁴ Čl. 994. ZOO.

⁷⁵ Čl. 44., st. 2. ZO.

⁷⁶ Franšiza je sudjelovanje osigurane osobe u šteti u unaprijed ugovorenom iznosu.

⁷⁷ Čl. 44., st. 13. ZO.

odvjetništva, no odnosi se i na odvjetničke vježbenike, kao i na ostalo osoblje⁷⁸ te obuhvaćaju štetu koja nastane na teritoriju Republike Hrvatske, ali daju mogućnost i drugačijeg ugovaranja. Opći uvjeti ne pokrivaju štetu koja nastane namjerno. Smatra se da je odvjetnik odnosno odvjetnički vježbenik učinio štetu namjerno, ako je kod obavljanja djelatnosti štetnu radnju učinio s voljom i znanjem. Znanje i volja moraju se odnositi jednako na uzrok i posljedicu štetne radnje.⁷⁹ Opći uvjeti ne pokrivaju ni štete koje su nastanu grubom nepažnjom. Smatra se da je odvjetnik odnosno odvjetnički vježbenik štetu učinio iz grube nepažnje onda, kad je u obavljanju djelatnosti propustio onu pažnju koju bi u svom radu upotrijebio prosječan čovjek.⁸⁰ Ako osiguratelj pokrije i štetu koja tako nastane, tada ima pravo regresa⁸¹ prema osiguraniku/osiguranicima te se ovdje vidi isto uređenje kao i u općem propisu. Važno je napomenuti kako osigurani rizik mora biti budući, neizvjestan i nezavisan od isključive volje ugovaratelja osiguranja ili osiguranika.⁸² Naravno, ova odredba služi zaštiti od zlouporabe prava i malicioznog postupanja, ali i implicite se izražava razina krivnje koja se ne štiti.

Člankom 1. Općih uvjeta uređeno je sklapanje ovih ugovora. Naime, Uvjeti pružaju mogućnost usmene i pisane ponude, ali sam ugovor mora biti u pisanom obliku. Točnije, potpisivanjem police osiguranja ili potvrde o pokriću, ugovor je sklopljen. Pisani oblik također je obvezatan prilikom izmjena ugovora ili njegovog aneksiranja. Iz navedene odredbe vidljivo je kako je pisana po uzoru na ZOO. Stavkom 3. članka 44. ZO-a nalaže se odvjetnicima izmijeniti ugovore o osiguranju sa svojim osiguravateljem, tj. uskladiti ih s izmijenama Općih uvjeta. Opći uvjeti utvrđuju se na godišnjoj razini i to ih zajednički utvrđuju osiguravatelji Republike Hrvatske, Ministarstvo nadležno za poslove pravosuđa te Hrvatska odvjetnička komora. Naravno, osiguratelji svake godine biraju osiguratelja-predstavnika, a u slučaju da ga ne izaberu do listopada tekuće godine, dodijelit će im ga Ministarstvo nadležno za poslove pravosuđa. Pregovori oko izmjena ili nadopuna uvjeta započinju od trenutka kada jedna od tri navedene strane podnese zahtjev ostalim dvjema stranama, a koji sadržava prijedlog budućih izmjena. U slučaju da sve tri strane u roku od trideset dana ne ostvare dogovor te ne donesu uvjete, odluka će se donijeti arbitražom, i to pred Stalnim izbranim sudištem Hrvatske gospodarske komore. Kada Stalno izbrano sudište Hrvatske odvjetničke komore donose pravorijek, a koji postane pravomoćan, isti se odnosi na sve subjekte uključene u osiguranje od odgovornosti, dakle sve osiguratelje, Hrvatsku odvjetničku komoru, odvjetnike, odvjetnička

⁷⁸ Čl. 14., st. 2. Općih uvjeta.

⁷⁹ Čl. 26. Općih uvjeta.

⁸⁰ Čl. 27. Općih uvjeta.

⁸¹ Pravo tražiti naknadu isplaćenog iznosa od odgovorne osobe.

⁸² Čl. 922., st. 2., ZOO.

društva, ali i Ministarstvo nadležno za poslove pravosuđa. Odvjetnik je, po obavijesti Komore o izmijenjenim uvjetima, dužan postupiti odmah, bez odgađanja. Takav primjer u praksi nalazimo u nedavnoj odluci Komore, a kojom je odlučeno kako Hrvatska odvjetnička komora preuzima sve ugovore o osiguranju od odvjetničke odgovornosti, a u svojstvu ugovaratelja osiguranja.⁸³ Iako se navedena odluka ne odnosi na uvjete osiguranja, već na izmjenu subjekata ugovora, zanimljiv je primjer koji pokazuje kako su odvjetnici morali bez odgađanja postupiti po navedenoj odluci.⁸⁴ Također, istim člankom određuje se obveza odvjetnika i odvjetničkih društava, ali i samih osiguravatelja da o samom sklapanju police, njenom produljenju ili bilo kakvoj izmijeni uvjeta iste, najkasnije u roku od osam dana, obavijeste Hrvatsku odvjetničku komoru o navedenom. U slučaju kršenja ove odredbe, Hrvatska odvjetnička komora poslat će poziv kojim će od odvjetnika/zajedničkog odvjetničkog ureda/odvjetničkog društva zatražiti dokaz o sklopljenom ugovoru. Ukoliko odvjetnik/zajednički odvjetnički ured/odvjetničko društvo, u roku od petnaest dana, ne dostave traženo, Komora im zabranjuje rad, a sve do trenutka dostave traženog. Osim toga, osiguratelji imaju obvezu sklopiti ugovor o osiguranju od odgovornosti sa svim odvjetnicima i odvjetničkim društvima koji im podnesu zahtjev za sklapanje. S obzirom na gore navedeno, a tiče se sklapanja ugovora o osiguranju i zahtjeva od strane ugovaratelja osiguranja, može se doći do zaključka da će ugovor biti sklopljen u vrlo kratkom roku (uz pretpostavku da je ugovaratelj osiguranja zahtjev prilagodio općim uvjetima poslovanja osiguratelja). Međutim, iako bi po općem propisu, ZOO-u, takav ugovor bio sklopljen samim podnošenjem zahtjeva,⁸⁵ ZO to i eksplicite određuje i stavku 10., a isto tako navodi kako navedene izmjene uvjeta i utvrđivanje istih, neće imati nikakvog utjecaja na sklapanje ugovora. Ovakvo uređenje, točnije davanje mogućnosti osiguravajućim kućama da same mijenjaju i uređuju uvjete osiguranja, a posljedično i pojedinačnih ugovora, protuzakonito je te nije promjereno suvremenom uređenju obveznopравnih odnosa.⁸⁶

Primjerom iz sudske prakse ističe se važnost Općih uvjeta u ostvarenju osigurarine iz ugovora o osiguranju od profesionalne odgovornosti odvjetnika. Naime, presudom Općinskog suda u Sesvetama, Građanski odjel, a pod poslovnim brojem: Pn-321/2019-71, presuđeno je u korist oštećene stranke, a na štetu odvjetnika koji je štetu počinio. Naime, tužitelj u ovom predmetu je pravna osoba N. d.o.o., I-tuženik je H.O.K. o. d.d., a II-tuženik je B.G. (odvjetnik). II.tuženik B.G. je zastupao tužitelja u sporu pred Trgovačkim sudom u Zadru, a radi isplate

⁸³ Odluka Hrvatske odvjetničke komore, op.cit.u bilj. 65.

⁸⁴ Odluka Hrvatske odvjetničke komore, op.cit.u bilj. 65.

⁸⁵ V. *supra*.

⁸⁶ Vrkljan, Darko, Osiguranje od profesionalne odgovornosti i određivanje trenutka nastanka osiguranog slučaja, *Hrvatski časopis za osiguranje* 5, 2021, str. 40.

određenog novčanog iznosa, i to u svojstvu tuženika. Nakon što je dostavljena tužba, II-tuženik je u tužiteljevo ime i za tužiteljev račun podnio odgovor na tužbu, ali i protutužbu. Tužitelj u ovom sporu tvrdi kako on nije imao saznanja, niti je dao dopuštenje da se podnese protutužba. Osim toga, istaknuo je kako je II-tuženik propustio pripremno ročište, dva ročišta za glavnu raspravu te ročište za objavu presude, a čime mu je nastala šteta. Za protutužbu i izostanke s ročišta, a što je dovelo i do gubitka spora, tužitelj je saznao tek nakon što mu je blokiran račun od strane FINA-e radi ovrhe (izravne naplate), pa je posljedično tražio i pregled spisa. S druge strane, s obzirom da je I-tuženik osiguravajuća kuća s kojom je II-tuženik imao sklopljen ugovor o osiguranju od odgovornosti odvjetnika u trenutku nastanka štete, to je tužitelj tražio isplatu osigurnine. Postupanjem u ovoj pravnoj stvari te pribavom i izvođenjem dokaza, utvrđeno je kako II-tuženik nije bio opunomoćen za podnošenje protutužbe te o podnošenju iste nije obavijestio tužitelja i kako zaista nije prisustvovao zakazanim ročištima unatoč urednim pozivima. Slijedom navedenog, II-tuženiku je određena naknada štete tužitelju. Što se tiče I-tuženika, utvrđeno je kako je s II-tuženikom zaista imao sklopljenu policu osiguranja od odgovornosti odvjetnika, međutim nije obvezan isplatiti osigurninu jer se, u konkretnom slučaju, radi o poslovodstvu bez naloga. S obzirom da je Općim uvjetima propisano da prekoračenje ovlaštenja po punomoći ne predstavlja osigurani slučaj,⁸⁷ sud je presudio u korist I-tuženika.

6. ODVJETNIČKA DRUŠTVA

Što se tiče odvjetničkih društava, dakle pravnih osoba, oni također odgovaraju za štetu po općim pravilima – ZOO, ali i po Zakonu o trgovačkim društvima.⁸⁸ Odvjetnička društva imaju pravo odabrati oblik društva bilo kao javno trgovačko društvo, bilo kao društvo s ograničenom odgovornošću. Preciznije, ukoliko je odvjetničko društvo ustrojeno kao javno trgovačko društvo, članovi istoga odgovarat će solidarno s društvom, no ukoliko je ustrojeno kao društvo s ograničenom odgovornošću, odgovarat će isključivo društvo, ne i njegovi članovi, osim u slučaju zlorabe prava odvojenosti statusa društva od njegovih članova, kada će odgovarati solidarno s društvom.⁸⁹ Specifičnost zajedničkih odvjetničkih ureda je u tome što odvjetnici u tom uredu odgovaraju solidarno,⁹⁰ što znači da oštećena stranka može naknadu

⁸⁷ Čl. 24., st.5. Općih uvjeta

⁸⁸ NN 111/93, 34/99, 121/99, 52/00, 118/03, 107/07, 146/08, 137/09, 125/11, 152/11, 111/12, 68/13, 110/15, 40/19, 34/22, 114/22, 18/23.

⁸⁹ Probijanje zida pravne osobnosti.

⁹⁰ Čl. 26. ZO.

štete ostvarivati od bilo kojeg člana odgovornog zajedničkog odvjetničkog ureda, neovisno o udjelu pojedinog odvjetnika u prouzročenju štete. Kada i ako dođe do zahtjeva stranke prema osiguratelju, primijenjuju se jednaka pravila kao na samostalne odvjetnike.

Članak 44. ZO-a u stavku 1. određuje obvezu osiguranja odvjetnika te se navodi kako za fizičke osobe zaposlene u odvjetničkim uredima osnovanima kao društvo, ugovor o osiguranju od odgovornosti sklapa društvo (javno trgovačko društvo, društvo s ograničenom odgovornošću). Međutim, u slučaju da odvjetničko društvo, osnovano kao društvo s ograničenom odgovornošću, nije sklopilo ugovor, odnosno da ga nije sklopilo na najnižu određenu visinu, tada članovi tog društva odgovaraju solidarno do najnižeg određenog iznosa – prešutna franšiza.⁹¹ Solidarna odgovornost članova javnog trgovačkog društva nije izričito propisana u slučaju da društvo ne sklopi ugovor o osiguranju od odgovornosti odvjetnika na najnižu propisanu visinu jer je već općim odredbama propisana solidarna odgovornost članova s društvom za obveze, kako je navedeno (v. *supra*).⁹²

7. ODVJETNIČKI VJEŽBENICI

Što se tiče odvjetničkih vježbenika, oni stječu pravo na obavljanje odvjetničke službe upisom u imenik odvjetničkih vježbenika,⁹³ a imaju pravo, pred sudovima i drugim tijelima, zamijenjivati odvjetnike kod kojih su zaposleni te odvjetnike koji su dali zamjeničku punomoć odvjetnicima kod kojih su navedeni odvjetnički vježbenici zaposleni.⁹⁴ S obzirom da odvjetnički vježbenici sklapaju ugovor o radu s odvjetnicima, odnosno odvjetničkim društvom, tako se primjenjuje već spomenuti institut odgovornosti poslodavca kada osoba ne odgovara za svoje vlastitke postupke i štetu koju je sam prouzročio, već odgovara poslodavac. Bez obzira na što je odvjetnik/odvjetničko društvo ovlastilo vježbenika, oni su i dalje dužni provjeravati i kontrolirati sve što vježbenik radi. ZO odgovornost odvjetničkih vježbenika uređuje na isti način kao i ZOO, to jest za štetu koju prouzroči odvjetnički vježbenik odgovara odvjetnik, odnosno odvjetničko društvo kao poslodavac, a vježbenik osobno odgovara ako je štetu počinio namjerno ili iz grube nepažnje. Dakle, jedina situacija kada se odvjetnik oslobađa od

⁹¹ Čl. 44., st. 14. ZO-a.

⁹² Čl.10., st. 1. Zakona o trgovačkim društvima NN 111/93, 34/99, 121/99, 52/00, 118/03, 107/07, 146/08, 137/09, 125/11, 152/11, 111/12, 68/13, 110/15, 40/19, 34/22, 114/22, 18/23.

⁹³ Čl. 61., st. 1. ZO.

⁹⁴ Čl. 65., st. 1. i st. 2. ZO.

odgovornosti za štetu je kada odvjetnički vježbenik štetu počini namjerno ili grubom nepažnjom, a što ga čini isključivo odgovornim. Međutim, člankom 1061., stavkom 3. ZOO-a propisano je pravo regresa poslodavca od zaposlenika u slučaju da poslodavac isplati naknadu. Ovakvu odredbu ZO ne sadržava, pa se postavlja pitanje može li odvjetnik tražiti od odvjetničkog vježbenika naknadu isplaćene svote. Po pravilima pravne struke, u ovoj situaciji primijenjivao bi se opći propis, dakle ZOO, a koji bi davao takvu mogućnost. S druge strane, to bi stvaralo veliki teret odvjetničkim vježbenicima, stoga bi se ova materija trebala eksplicite urediti ZO-om pogotovo stoga što odvjetnički vježbenici ne sklapaju ugovore o osiguranju od odvjetničke odgovornosti, već se ugovor koji je sklopio njihov poslodavac odnosi i na njih, neovisno o vremenu sklapanja ugovora ili zapošljavanja. Međutim, Opći uvjeti uređuju ovu materiju, pa člankom 25. propisano je regresno pravo osiguratelja između ostalog i prema odvjetničkim vježbenicima.

8. POSTUPAK OSTVARIVANJA PRAVA

ZO među posljednjim odredbama uređuje i disciplinsku odgovornost i postupak odvjetnika i odvjetničkih vježbenika. Međutim, u Zakonu se spominju lakše i teže povrede Zakona te odvjetničkih obveza i dužnosti, no same povrede određene su Statutom Hrvatske odvjetničke komore. Postojanje disciplinske odgovornosti odvjetnika ne dovodi automatizmom do postojanja profesionalne odgovornosti prema stranci, no često će to biti slučaj. Spomenuti Statut Hrvatske odvjetničke komore taksativno određuje teže povrede dužnosti odvjetnika te, između ostalog, spominje i nesavjesno i nestručno zastupanje stranke, povredu dužnosti čuvanja odvjetničke tajne, posredovanje kod određenih tijela ili pravnih osoba koje obavljaju javnu službu, a sve protivno zakonu ili ovlastima koje mu je dala stranka, itd.⁹⁵ Iz navedenog je vidljivo kako bi, u nekoj od tih situacija, odvjetnik bio dužan naknaditi štetu stranci, ali bi trpio i određene mjere, primjerice ukor, novčanu kaznu, gubitak prava na obavljanje odvjetništva na određeni period, itd. Osim toga, disciplinska odgovornost odvjetnika ne isključuje kaznenu ili prekršajnu odgovornost. Disciplinska odgovornost je šira od kaznene ili prekršajne odgovornosti, a odluka u disciplinskom postupku ne ovisi o odluci u kaznenom ili prekršajnom predmetu povodom istog životnog događaja.⁹⁶

⁹⁵ Čl. 99. Statuta Hrvatske odvjetničke komore NN 151/2022 (22.12.2022.).

⁹⁶ Juras, Damir, Tauber, Leon, Buzolić Mrklič, Anamarija, Disciplinska odgovornost odvjetnika, *Pravni vjesnik: časopis za pravne i društvene znanosti Pravnog fakulteta Sveučilišta JJ Strossmayera u Osijeku* 30.3-4, 2014., str. 259-282.

Kada dođe do štete i do njezinog utvrđivanja, prvenstveno je ugovaratelj osiguranja obvezan u roku od tri dana od nastanka štete ili saznanja o njezinom nastanku, obavijestiti osiguratelja te pružiti sve podatke, dokumentaciju i informacije kojima raspolaže. Isto tako, obvezan je obavijestiti osiguratelja o eventualnom pokretanju parnice, podizanju optužnice u kaznenom postupku, pritvaranja, itd. Neovisno podnese li oštećenik zahtjev za naknadu štete protiv osiguratelja ili osiguranika, obje strane su dužne obavijestiti onu drugu. Opći uvjeti određuju zajedničko utvrđivanje i od strane osiguratelja i od strane osiguranika, to jest njihovih predstavnika. Ukoliko strane imaju različita mišljenja te se ne mogu složiti oko visine i opsega štete, tada svaka strana imenuje stručnjaka – vještaka, a ti vještaci imenuju treću osobu vještaka kao predsjednika. Što se tiče naknade vještacima, svaka strana snosi svoje troškove, a trećeg vještaka financiraju obje strane u jednakom dijelu. U postupku vještačenja utvrđuju se isključivo sporne činjenice, a svaka strana u svom pismenu određuje koje sporne činjenice će biti predmet vještačenja. Što se tiče postupka ostvarivanja prava treće osobe oštećenika, a koja tvrdi da joj je šteta nastala, sam postupak je podijeljen na tri dijela: pravna zaštita, naknada štete i naknada troškova postupka.⁹⁷ Što se tiče pravne zaštite, prvenstveno je određena suradnja osiguratelja i osiguranika, a pravna zaštita obuhvaća sljedeće: ispitivanje odgovornosti za nastalu štetu, vođenje spora u ime osiguranika ako se zaštita ostvaruje u parničnom postupku te davanje svih izjava i prigovora u korist osiguranika. Ukoliko dođe do parničnog postupka oko štetnog događaja, Opći uvjeti daju mogućnost da bilo osiguratelj, bilo osiguranik preuzmu vođenje istog. Međutim, osiguratelju se daje mogućnost i stupanja na mjesto osiguranika ili sudjelovanja u svojstvu umješaka, dok će osiguranik, ako preuzme vođenje parnice, morati postupati po uputama osiguratelja. U slučaju da osiguratelj isplati osigurninu prije pokretanja postupka, gubi pravo na pravnu zaštitu. S druge strane, osiguranik se ne smije izjasniti o zahtjevu za naknadu štete, sklopiti nagodbu, izvršiti isplatu i slično, bez ranijeg dogovora i dopuštenja osiguratelja, neovisno je li u zabludi o postojanju svoje odgovornosti. Do utvrđenja nastanka štete može doći priznanjem osiguratelja, sklapanjem nagodbe ili sudskom odlukom. U svakom slučaju, osiguratelj ima obvezu isplate osigurnine u roku od četrnaest dana od utvrđenja obveze i visine iste. Ovdje je vidljivo kako se, također, primijenjuje opći propis.⁹⁸ Što se tiče same isplate osigurnine, osiguratelj ima mogućnost izravne isplate oštećeniku ili, pak, može osiguraniku položiti utvrđenu svotu, a koji ju je dužan isplatiti oštećeniku. Važno je istaknuti kako, po općim propisima, osiguratelju na raspolaganju stoji pravo otklanjanja obveza iz ugovora, kako prema osiguraniku, tako i prema ugovaratelju osiguranja ili bilo kojoj trećoj

⁹⁷ Čl. 9. Općih uvjeta.

⁹⁸ V. *supra*.

osobi koja potražuje ispunjenje svojih prava, i to u obliku prigovora. Međutim, takvo pravo Zakon ne pruža u slučaju obveznog osiguranja od odgovornosti. Točnije, osiguratelj nema pravo isticanja prigovora protiv odštetnog zahtjeva treće osobe, a koje bi mogao istaknuti protiv osiguranika. Dakle, ukoliko oštećena stranka od osiguratelja potražuje isplatu osigurnine, isti taj osiguratelj neće moći istaknuti prigovore koje bi mogao istaknuti odvjetniku koji je počinio tu istu štetu. Ovakvo uređenje je sasvim logično jer oštećena stranka nije stranka ugovora o osiguranju.

Važno je napomenuti kako na osiguratelja prelazi obveza podmirenja sudskih troškova, kao i zateznih kamata na iste ukoliko se protivi sklapanju nagodbe. Osim toga, naknađuje i troškove parničnog postupka ukoliko je vodio spor ili ovlastio osiguranika da ga vodi, neovisno o tome je li utvrđena šteta ili ne. Ukoliko dođe do utvrđivanja odgovornosti i vođenja sudskog spora oko istog te poduzimanja radnji radi sprječavanja zlouporabe prava i neopravdanih zahtjeva trećih osoba, financijski teret pada na osiguratelja, ali samo do ugovorene visine osiguranja. Stoga valja naglasiti kako osiguratelj odgovara samo do ugovorene visine, a kako je određena ZO-om (v. *supra*). S druge strane, ako je osiguranik vodio parnični postupak bez znanja osiguratelja, tada potonji nije obvezan snositi trošak koji prelazi iznos osiguranja te snosi troškove branitelja (ukoliko dođe do vođenja kaznenog postupka protiv osiguranika) pod uvjetom da je prihvatio tu obvezu i da je upoznat s izborom branitelja.

Člancima 964. i 965. ZOO-a, uređeno je osiguranje od odgovornosti. Ova vrsta osiguranja svrstana je u grupu imovinskih osiguranja s obzirom da mu je svrha naknada nastale štete.⁹⁹ Oštećena osoba obvezna je zahtijevati isplatu od osiguratelja, i to samoinicijativno. Dakle, isključivo na zahtjev oštećene stranke, osiguratelj će isplatiti osigurninu (naravno, ukoliko bi ostali uvjeti bili ispunjeni). Pravo zahtijevati isplatu, oštećena osoba ima od dana nastanka osiguranog slučaja te na nju ne utječu promjene u internom odnosu osiguratelja i ugovaratelja osiguranja. S obzirom da oštećena stranka ima pravo podnošenja izravnog zahtjeva, odnosno pokretanja postupka protiv osiguratelja, tada je osiguranik obvezan dostaviti svu potrebnu dokumentaciju i informacije koje osiguratelj zatraži. Međutim, u slučaju da osiguratelj odluči isplatiti osigurninu, tada mora obavijestiti i zatražiti suglasnost osiguranika. Ukoliko je suglasnost osiguranika neosnovano uskraćena, tada on snosi sve dodatne troškove. Ovakva odredba apsolutno nije u skladu sa zakonskim odredbama, iako bi, kao podzakonska,

⁹⁹ Vrkljan, Darko, op.cit. u bilj. 85., str. 30.

trebala biti, s obzirom da se ZOO dopušta *actio directa* kao način ostvarivanja prava, a radi se o kogentnoj odredbi.¹⁰⁰

ZOO eksplicite određuje zakonsku subrogaciju u slučaju ispunjenja obveze od strane osiguravatelja. On, također, definira zakonsku subrogaciju i to na sljedeći način: „Kad obvezu ispuni osoba koja ima neki pravni interes u tome, samim ispunjenjem obveze na nju prelazi vjerovnikova tražbina sa svim sporednim pravima.“¹⁰¹ U navedenoj zakonskoj definiciji, riječ „osoba“ odnosi se i na pravne i na fizičke osobe. Međutim, subrogacija može biti i ugovorna, a to je situacija kada zakon daje strankama mogućnost ugovaranja prijenosa prava i obveza, što kod ove vrste ugovora nije slučaj. S obzirom da se ovdje radi o zakonskoj subrogaciji, ista se ne mora ugovarati, niti se može ugovorno isključiti. Subrogacija je uređena na način da osiguravatelj isplatom naknade iz osiguranja (osigurnine) preuzima sva prava osiguranika, a koja ima prema osobi koja je štetu prouzročila, ali samo do visine isplaćene naknade. Subrogacija se primjenjuje i kod ugovora o osiguranju od odvjetničke odgovornosti u slučaju da odvjetnik štetu počini namjerno ili grubom nepažnjom. Dakle, iako se, po općim propisima, osiguratelj oslobađa odgovornosti isplate osigurnine u slučaju namjernog počinjenja štete ili počinjenja štete grubom nepažnjom, nekad će osiguratelj ipak isplatiti osigurninu. U potonjem slučaju ZO ovlašćuje osiguratelja da se regresno naplati od odvjetnika/odvjetničkog društva koji je štetu počinio namjerno ili grubom nepažnjom, a iz sljedećeg primjera iz sudske prakse to se najbolje može i uvidjeti. Naime, presudom Općinskog suda u Kutini, Građanski odjel, a koji se vodio pod poslovnim brojem: Povrv-141/2019-58, održan je na snazi platni nalog kojim se tuženici V.B. (dužniku) nalaže tužitelju H.-O. d.d. (vjerovniku) isplatiti određeni iznos, a na ime regresnog potraživanja. Naime, ovaj platni nalog nastao je na temelju ugovora o osiguranju od odgovornosti odvjetnika, a koji je bio sklopljen između tužitelja i tužene. Tužena V.B. je odvjetnica koja je svoju stranku B.L., kao tužitelja, zastupala u postupku koji je prethodio ovome, radi utvrđivanja jačeg prava. Rješenjem Općinskog suda pred kojim se vodio taj postupak, naloženo je tužitelju da u prekluzivnom roku od šest mjeseci predloži i ishodi ispravak pogrešnih upisa parcela i zemljišnoknjižnih uložaka te je naloženo da u istom roku izvrši ispravak i dopunu tužbenog zahtjeva, a sve s upozorenjem kako će, ukoliko ne postupi po Rješenju, tužba biti odbačena kao neuredan podnesak. Tužiteljica (ovdje tužena) nije postupila po navedenom Rješenju te je, posljedično, došlo do odbačaja tužbe. Iako je pokušala sanirati grešku žalbom, ista je odbijena kao neosnovana, pa je njeznoj stranci nastala šteta. S

¹⁰⁰ Milošević, Mudrić, op.cit. u bilj. 4., str. 11.

¹⁰¹ Čl. 91. ZOO

obzirom da je stranka B.L. ostvarila naknadu štete, točnije isplaćena joj je osigurnina od strane tužitelja H.-O. d.d., time je tužitelj H.-O. d.d. stupio na mjesto vjerovnika. Vidljivo je iz postupanja odvjetnice V.B. kako nije postupala sa dužnjom pažnjom, pa čak niti običnom pažnjom, a niti u interesu svoje stranke, tako osiguravajuća kuća zadržava pravo regresa prema njoj u slučaju isplate osigurnine i to temeljem članka 25. Općih uvjeta. Temeljem navedenog, platni nalog ostaje na snazi, pa samim time i obveza naknade isplaćene osigurnine.

9. ODLUKA HRVATSKE ODVJETNIČKE KOMORE OD 15. LISTOPADA 2022. GODINE

Općenito uređenje ugovora o osiguranju (odvjetnika) propisano je u Zakonu o obveznim odnosima. Međutim, sukladno načelu *lex specialis derogat legi generali*, prvenstveno će se primijenjivati posebni propis, ZO. Naime, ZO u čl. 44. detaljno propisuje obvezu, pravo regresa te najniži ugovoreni iznos ugovora o osiguranju odvjetnika, odvjetničkih društava te zajedničkih odvjetničkih ureda. Navedeni članak, također, spominje mogućnost preuzimanja osiguranja od strane Hrvatske odvjetničke komore. Spomenuta mogućnost usvojena je odlukom u listopadu 2022. godine,¹⁰² a koja se počela primjenjivati u studenom 2022. godine. Hrvatska odvjetnička komora sada je u svojstvu ugovaratelja osiguranja, a svi odvjetnici i zajednički odvjetnički uredi dužni su premiju osiguranja upućivati Komori te što prije raskinuti, odnosno ne produžavati postojeći Ugovor o osiguranju odvjetnika s osiguravajućim kućama.

Razgovorom s djelatnicom Hrvatske odvjetničke komore, dobila sam informacije o razlozima ovakve odluke te sklopljenoj polici osiguranja. Naime, *ratio* ovakve odluke Hrvatske odvjetničke komore je olakšati odvjetnicima i zajedničkim odvjetničkim uredima sklapanje i održavanje ugovora o osiguranju. Na upit je li ovakva promjena preuzeta po uzoru na slovensko uređenje,¹⁰³ djelatnica je odgovorila negativno. S obzirom da je sklapanje police ugovora o osiguranju od odvjetničke odgovornosti preduvjet za upis u Komoru te je obvezatno, preuzimanjem polica osiguranja od strane Komore, odvjetnici ne moraju više brinuti o tome te se ne treba svake godine slati dokumentacija o ugovorenoj polici. Nadalje, Komora je sklopila ugovor o osiguranju s Wiener osiguranjem Vienna insurance group d.d. jer je navedena osiguravajuća kuća nudila najpovoljnije uvjete ugovora. Polica je sklopljena po uzoru na ZO i

¹⁰² Odluka Hrvatske odvjetničke komore, op.cit.u bilj. 65.

¹⁰³ Slovenska odvjetnička komora preuzela je obvezu sklapanja ugovora o osiguranju od profesionalne odgovornosti svih odvjetnika u Sloveniji (Belanić, op.cit. u bilj. 64., str. 263-293.

na Uvjete što se tiče najnižeg iznosa osiguranja (106.178,24 EUR-a) i to bez franšize,¹⁰⁴ a osiguranje pokriva sve štete počinjene na teritoriju Republike Hrvatske bez obzira na to gdje je štetna posljedica nastupila. Ugovor, također, obuhvaća i odvjetničke vježbenike i sve osobe u radnom odnosu s odvjetnikom, odnosno odvjetničkim uredom, a koje su vezane uz odvjetnički posao. Naknada za osiguranje iznosi 10 EUR-a mjesečno, a rokovi plaćanja su isti kao i plaćanje članarine Hrvatskoj odvjetničkoj komori. Što se tiče odvjetničkih društava osnovanih kao društva s ograničenom odgovornošću, ona ne potpadaju pod ovaj kolektivni ugovor s obzirom da članak 44., stavak 5. Zakona o odvjetništvu to zabranjuje, pa oni i dalje sami sklapaju ugovore o osiguranju od odvjetničke odgovornosti.

10.OSIGURAVAJUĆE KUĆE U REPUBLICI HRVATSKOJ

Mnoge osiguravajuće kuće u Republici Hrvatskoj pružale su, a pružaju i dalje, mogućnost ugovaranja police osiguranja od odgovornosti odvjetnika (npr. ADRIATIC osiguranje d.d., Generali osiguranje d.d., HOK-OSIGURANJE d.d., EUROHERC osiguranje d.d., Wiener osiguranje Vienna insurance group d.d.). Međutim, s obzirom da je Hrvatska odvjetnička komora sklopila policu osiguranja za sve odvjetnike samo s jednim osigurateljem, time se postavlja pitanje ima li smisla ostalim osiguravajućim kućama pružati i dalje ovakvu mogućnost. Naravno da ima. Naime, kako je spomenuto ranije, Hrvatska odvjetnička komora sklopila je policu osiguranja s Wiener osiguranjem Vienna insurance group d.d. iz razloga što je baš ta osiguravajuća kuća pružala najpovoljnije uvjete.¹⁰⁵ S obzirom da osiguratelji imaju pravo izmjene vlastitih uvjeta, to postoji mogućnost i da Wiener osiguranje d.d. izmijeni svoje uvjete, a čime može doći do raskida ugovora od strane Hrvatske odvjetničke komore te sklapanja novog ugovora s drugim osigurateljem. Temeljem navedenog, drugi osiguratelji imaju interes i dalje pružati mogućnost sklapanja ove police osiguranja, pa čak i izmijeniti uvjete u korist ugovaratelja osiguranja i osiguranika.

¹⁰⁴ V. *supra* (cit. u bilj. 75.).

¹⁰⁵ V. *supra*.

11.ZAKLJUČAK

Analizom i razradom odvjetničke odgovornosti prema njihovim strankama i naknadom štete istima, zaista se može utvrditi koliko su ovi instituti važni, kako za odvjetnike, tako i za njihove stranke. Propisivanjem obveznog sklapanja ugovora o osiguranju od profesionalne odgovornosti odvjetnika i uvjetovanjem sa članstvom u Hrvatskoj odvjetničkoj komori i obavljanjem odvjetništva, zakonodavac je pokazao spremnost na unaprjeđenje odvjetničke struke i zaštite pojedinaca kojima je potrebna pravna pomoć.

Smatram kako ovi instituti služe kao zaštitna mreža odvjetnicima koji moraju imati financijsku podršku u slučaju da, htjeli oni to ili ne, dođe do obveze naknade određene štete. Ukoliko ne bi postojala ovakva financijska podrška, mnogi odvjetnici i odvjetnička društva morali bi zatvoriti svoje urede i to samo na temelju jednog isplatnog zahtjeva. Osim toga, olakšava im se djelovanje jer manje brinu o mogućoj odgovornosti koja bi mogla nastati. Također, zaštitno su sredstvo i strankama koje nemaju puno povjerenja u odvjetničku struku ili, pak, imaju veliki strah da ih odvjetnici kojima su dali punomoć neće zastupati u njihovom najboljem interesu, pa tako uživaju zaštitu u slučaju zlouporabe ili pokušaja zlouporabe odvjetničkog položaja. Koliko god odvjetnici, kako je propisano i u Kodeksu odvjetničke etike, trebaju služiti svojim klijentima kao zaštitnici, to nažalost nije uvijek tako, pa je razumljivo da su potencijalne stranke u strahu, bilo zbog vlastitih negativnih iskustava, bilo zbog negativnih iskustava njihovih bližnjih.

Opći uvjeti iz 1994. godine također su vrlo važni jer je njima detaljnije uređena materija oko ugovora o osiguranju od odgovornosti odvjetnika i postupka ostvarivanja prava oštećenika te su doprinijeli daljnjoj razradi. Međutim, smatram kako je vrlo važno uskladiti neke odredbe sa zakonskim rješenjima, primjerice vezano uz regresnu naplatu od odvjetničkih vježbenika.

Što se tiče odluke Hrvatske odvjetničke komore od 15. listopada 2022. godine, Komora je preuzela veliki dio obaveza oko sklapanja ugovora o osiguranju od profesionalne odgovornosti odvjetnika te im time uvelike olakšala posao.

Svakako, potrebno je i dalje brinuti o razvoju ovog instituta kako bi odvjetnici i njihove stranke ostvarili što bolje rezultate i što veću zaštitu.

12. LITERATURA:

1. Barić, Željko, Osiguranje od odgovornosti, Diss, Karlovac University of Applied Sciences. Business Department, 2019.,
2. Belanić, Loris, Osiguranje od odgovornosti odvjetnika, Zbornik Pravnog fakulteta u Rijeci (1991) v. 31, br. 1, Suppl.,
3. Hrabar, Igor, Posebnosti i nedorečenosti instituta osiguranja odvjetnika od odgovornosti, *Odvjetnik*, 5-6, 2018.,
4. Juras, Damir, Tauber, Leon, Buzolić Mrklič, Anamarija, Disciplinska odgovornost odvjetnika, *Pravni vjesnik: časopis za pravne i društvene znanosti Pravnog fakulteta Sveučilišta JJ Strossmayera u Osijeku* 30.3-4, 2014.,
5. Klarić, Petar, Vedriš, Martin, *Građansko pravo*, 2008.,
6. Marković, Sanja, Profesionalna odgovornost odvjetnika i naknada štete, *Informator*, (2011), 5957,
7. Milošević, Marko, Mudrić, Mišo, Osiguranje profesionalne odgovornosti odvjetnika u hrvatskome pravu i prikaz novije poredbene sudske prakse, zbornik radova s međunarodne znanstveno-stručne konferencije Dani hrvatskog osiguranja 2015.,
8. Petković, Josip, Punomoćstvo i odgovornost odvjetnika, *Osiguranje: hrvatski časopis za teoriju i praksu osiguranja*, 27(1997), 5-6.,
9. Petrić, Silvija, O građanskopravnoj odgovornosti odvjetnika, *Odvjetnik: glasilo, časopis Hrvatske odvjetničke komore*, 1-2 (2002.)..,
10. Petrić, Silvija, Odgovornost odvjetnika za savjet i mišljenje, Zbornik Pravnog fakulteta u Rijeci (1991) v. 31, br. 1, Suppl., 2010.,

11. Petrić, Silvija, Temeljne pretpostavke građanskopravne odgovornosti odvjetnika, Pravo i porezi, 2002.,
12. Vojković, Hrvoje, Obvezno osiguranje od odgovornosti iz odvjetničke djelatnosti, Hrvatska pravna revija, 2008.,
13. Vrkljan, Darko, Osiguranje od profesionalne odgovornosti i određivanje trenutka nastanka osiguranog slučaja, Hrvatski časopis za osiguranje 5, 2021.,
14. Ustav Republike Hrvatske NN 56/90, 135/97, 08/98, 113/00, 124/00, 28/01, 41/01, 55/01, 76/10, 85/10, 05/14,
15. Zakon o obveznim odnosima, NN 35/05, 41/08, 125/11, 78/15, 29/18, 126/21, 114/22, 156/22,
16. Zakon o odvjetništvu NN 09/94, 117/08, 50/09, 75/09, 18/11, 126/21,
17. Zakon o parničnom postupku SL SFRJ 4/77, 36/77, 6/80, 36/80, 43/82, 69/82, 58/84, 74/87, 57/89, 20/90, 27/90, 35/91, i NN 53/91, 91/92, 58/93, 112/99, 88/01, 117/03, 88/05, 02/07, 84/08, 96/08, 123/08, 57/11, 148/11, 25/13, 89/14, 70/19, 80/22, 114/22,
18. Opći uvjeti osiguranja od odgovornosti odvjetnika, <https://www.yumpu.com/xx/document/read/37816549/1310-uvjeti-odgovornost-odvjetnika-hok-kelta>
19. Kodeks odvjetničke etike, NN 64/07, 64/18, 83/21, 72/08, 81/22
20. Hrvatska odvjetnička komora, <https://www.hok-cba.hr/hok/hrvatska-odvjetnicka-komora-donijela-odluku-o-ugovaranju-kolektivnog-osiguranja-od-odgovornosti-za-stetu-za-sve-odvjetnike-u-rh/> , 15. listopada 2022. godine.